

Ari Sihvola

Arin työt

Muistelmat työvuosistani
1976 - 2019

SISÄLLYS

ALKULAUSE

1. JÄÄHYVÄISET YLIOPISTONKADULLE
2. MITEN TARKASTELLA OMAA URAA
3. MISTÄ TARINA ALKAA
4. ULKOMINISTERIÖN PYÖRTEISSÄ
5. UM:N REKRYTOINTIPOLITIIKAN YTIMESSÄ
6. MILLAINEN ULKOASIAINHALLINTO OLI 1970- JA 1980-LUVULLA
7. MITÄ OPIN JA SAIN AIKAAN UM:SSÄ
8. JA NIIN LÄHDIN POIS UM:STÄ
9. GO WEST – MOSKOVAN VARJOISTA BRYSSELIN VALOIHIN
10. HALLINTOA JA ELÄMÄÄ OPISKELEMASSA EUROOPASSA
11. ELIMME LIPPONIAANISTA AIKAA
12. SIIRRYIN EUROOPAN KOMISSION PALVELUKSEEN
13. TYÖTÄ JA IHMISSUHTEITA
14. TASE BRYSSEL-VUOSISTANI
15. TOIMINTANI MAAILMAN TURUILLA
16. SODAN JÄLKEEN KOSOVOA AUTTAMASSA
17. TAISTELU ROMANIAN KORRUPTIOTA VASTAAN
18. KIINALAISTEN ”PITKÄ MARSSI” OPINTIELLÄ
19. KOHTI ILTARUSKOA
20. HYVÄ ELÄMÄ

HENKILÖHAKEMISTO

ALKULAUSE

Kun siirtymiseni työelämästä eläkkeelle vääjäämättä lähestyi, aloin pohtia henkisen testamentin tekemistä omasta urastani. Olinhan palvellut työelämää 43 vuotta ja siirtymässä täysin palvelleena 68-vuotiaana ihmisen kolmanteen ikään. Ajattelin, että minun tulisi kertoa lapsille ja lastenlapsille, mitä ”meidän isä” ja ”muffa” oli kaikki kuluneet vuodet töissä tehnyt. Sitähän lapset kysyvät vanhemmiltaan ja isovanhemmiltaan. Arvelin, että hallinnossa on ihmisiä, joille ne vuodet, joista tässä kirjassa kerron, olivat yhtä lailla tärkeä sukupolvikokemus. Pidän velvollisuutenani myös välittää institutionaalista muistia omalta sukupolvelta tuleville sukupolville.

Aloitin kirjoitustyön syksyllä 2019. Kirjoitin pari sivua kerrallaan, yleensä illan ja yön hiljaisina työn tunteina. Välillä tein muita töitä, joita eläkeläiselle oli alkanut kertyä. Sitten palasin tietokoneeni ääreen. Aloittaminen oli joka kerran hetken hankalaa. Mutta kun sain juonen päästä kiinni, unohdin ajankulun. Kaikki suuruuden vuodet ja kunnian kentät palasivat elävinä muistoina mieleeni. Muistot siirtyivät paperille. Niistä alkoi syntyä työelämäni kirjallinen muoto, tarina Arin töistä.

Kun sain käsikirjoituksen valmiiksi talvella 2020, käännyin työtovereiden ja ystävien puoleen. Halusin saada heiltä mielipiteitä tarinastani. Esitän kiitokseni hyvistä kommentteista Eero Vuohulalle, Nina Laaksolle, Juha Rumpuselle, Ari Holopaiselle, Eveliina Saloselle, Eero Koskenniemelle ja Liisa Peuralle. Erityisen kiitokseni esitän Sampo Sihvolalle, joka myös luki käsikirjoituksen ja antoi siitä kommenttinsa. Viimeistelin käsikirjoituksen koronapandemian aikana keväällä 2020. Tekstistä kannan tietenkin kaiken vastuun itse.

Lopuksi haluan sanoa, että vaikka puhun ulkoministeriön, Euroopan komission ja HAUSin asioista, niin nämä muistelmat eivät ole noiden organisaatioiden historiaa, vaan minun historiaani. Olin yksi näyttelijä hallinon näytelmässä. Esittämäni ajatukset ovat minun ajatuksiani, eivät laitosten mielipiteitä.

Helsingissä toukokuussa 2020
Ari Sihvola

PS. Tämä alkuperäisen kirjani päivitetty versio perustuu niihin muutamiin lisäyksiin, jotka tein englanninkieliseen kirjaani "Mostly Uphill, Smiley", BoD 2021.

Helsingissä kesäkuussa 2022
Ari Sihvola

1

JÄÄHYVÄISET YLIOPISTONKADULLE

Pitkä työurani HAUS kehittämiskeskuksessa tuli päätökseen maaliskuun viimeisenä 2019. Seuraavana päivänä minusta tuli eläkeläinen. Läksiäiseni olivat kuitenkin kuukautta myöhemmin, vapun aatonaattona. Olin sanonut työpaikalla, etten halua perinteistä johdon pönötyspuhetta enkä henkilökunnan rahakeräystä, mutta muusta voidaan keskustella. Toiveeni ei kuitenkaan täysin toteutunut. Tuore (helmikuun alusta 2019 aloittanut) toimitusjohtaja Kyösti Väkeväinen piti lyhyen puheen: "Kiitos, Ari!" ja antoi lahjaksi johdon lahjakortin ja henkilökunnan rahakeräyksen.

Olin HAUSin viestintäpäällikön Janina Himbergin kanssa suunnitellut hieman erilaisen läksiäisseremonian. Halusin jättää henkisen testamentin kaikista niistä 22 vuodesta, jotka olin HAUSissa työskennellyt firman hyväksi, isänmaan parhaaksi, hallinnon ja ihmisten kehittämiseksi. Olin nähnyt ja kokenut suurta menestystä, niellyt tappioiden katkeraa kalkkia, aina noussut jaloilleni. Ihmettelin itsekin, että olin ensimmäinen hausilainen, joka täysin palvelleena 68-vuotiaana siirtyi eläkkeelle.

Yhdistimme Janinan kanssa sanomani sopiviin populaarimusiikin sävelmiin. Läksiäisissä oli paikalla enemmistö työtovereistani. Tilaisuutta varjosti tosiasia, että yrityksessä oli juuri käynnistetty yt-neuvottelut talouden tervehdyttämiseksi. Taustalla oli rankka muutosten vuosi, jonka jäljet näkyivät ihmisten puheissa ja kasvoissa. Läksiäiset kuitenkin antoivat levähdystauon synkistä ajatuksista.

Seisoimme isossa piirissä HAUSin kauniissa aulassa. Sitten aloimme kävellä hanhenmarssia ympäriinsä Peter, Paul &

Maryn kappaleen "Weave Me the Sunshine" tahdissa. Laulu kannustaa unohtamaan surun ja uskomaan päivänpaisteeseen. Aina yhden säkeen jälkeen pysähdyimme, jolloin esitin omia ajatuksiani menneistä ajoista.

Ensiksi sanoin, että yhtenä HAUSin keskeisenä tehtävänä on edelleen oppimismenetelmien kehittäminen. Muistelin omia työurani alkuvuosia, jolloin me kaikki valtionhallinnon kehittäjät opiskelimme HAUSissa Yrjö Engeströmin johdolla kognitiivista oppimisteoriaa. Behavioristinen oppimisnäkemys oli meille pahis. Alkusolu, kantava ristiriita ja orientaatioperusta olivat meidän mantrojamme. Kun nykyinen verkko-oppiminen korostaa opetusteknologian merkitystä, minun on vaikea taipua hyväksymään teknologian korostunutta merkitystä. En ollut halunnut ryhtyä kritisoimaan uutta verkko-oppimisen aatemaailmaa. Minulta puuttui perustietoja uuden menetelmän hienouksista. Sanoin kuitenkin toivovani, että ne hausilaiset jotka nyt innokkaina puhuvat verkkooppimisen puolesta, hyväksyisivät tulevien sukupolvien toisenlaiset, kriittiset näkemykset vallitsevaa näkemystä vastaan. Muutoin tämän päivän radikaaleista tulee ajan myötä konservatiiveja, kehityksen jarruja.

Sitten taas marssimme ringissä Peter, Paul & Maryn laulaessa "Weave me the sunshine".

Toiseksi esitin näkemykseni HAUSin menneen vuoden suurien muutosten johtamisesta. Hieman sarkastisesti sanoin olevani iloinen, että vastuullinen johtaja lähti pois ja että hän lähti niin nopeasti. Sanoin myös, ettei HAUSin olisi koskaan pitänyt solmia työsopimusta hänen kanssaan. Niin suuren myllerryksen, suorastaan sekasotkun, hän ehti vuodessa saada aikaan. Koin suurena epäoikeudenmukaisuutena, että hänen jälkeensä jättämä sotku jäi uuden toimitusjohtajan ja henkilöstön selvitettäväksi. Kuluneet vuodet olivat minulle opettaneet,

että huonojen taloudellisten päätösten seuraukset kaatuvat aina henkilökunnan maksettaviksi.

Seuraavana lausuin vakaan käsitykseni siitä, että kaikkina näinä vuosina jolloin olen HAUSissa työskennellyt, niin henkilökunta on sitkeästi tehnyt työnsä ja pitänyt taloa pystyssä erilaisista johtamistyyleistä ja talouden suhdanteista riippumatta. Meillä on ollut vahva usko siihen, että olemme tehneet työtä, jolla on merkitystä. Asiantuntijat hallitsivat asiansa ja tiimit työskentelivät uhrautuvaisesti asiakkaan hyväksi. Parasta HAUSissa olivat ihmiset, työtoverit. Jaoimme arjen ilot ja surut keskenämme. Autoimme toisiamme, kestimme yhdessä paineet ja saamamme kolhut. Iloitsimme hyvin tehdystä työstä ja menestyksestä. Työmoraalimme oli korkea.

Sitten esitin testamenttini HAUSin uusista toimitiloista. HAUS ehti pitää päämajaansa Munkkiniemen Hollantilaisentiellä vanhassa kadettikoulussa yli 40 vuotta (vuodesta 1976 alkaen), kunnes valtion kiinteistöyhtiö Senaatti rahanahneudessaan päätti panna talon myyntiin. HAUS ja samassa talossa toiminut Tullikoulu saivat lähteä. HAUS löysi uudet toimitilat keskustassa Helsingin yliopiston Porthania-rakennuksen vierestä Heimolan talosta. Muutto tapahtui talvella 2018.

Yliopistonkadun uudet tilat olivat toki siistit ja sijainti loistava. Luokkasaleja ja ryhmätyötiloja ei kuitenkaan ollut riittävästi. Jouduimme jatkuvasti vuokraamaan tiloja muualta. Koulutustilojen vähäisyyttä perusteltiin paitsi kustannussäästöillä myös verkko-oppimisen yleistymisellä. Ihmisten ei enää tarvitsisi tulla fyysisesti paikalle, vaan etäyhteys riittäisi, samoin itsenäinen opiskelu verkossa omaan tahtiin. En ollut tästä kovin vakuuttunut. Mielestäni suuri osa oppimista perustuu sosiaaliseen vuorovaikutukseen, jota teknisillä ratkaisuilla on vaikea korvata. Erylisesti tämä päti johtamisvalmennuksessa. Siinä ei tietojen ja taitojen hankkimisella ole yhtä keskeistä sijaa

kuin kollegojen kanssa vuorovaikutuksessa tapahtuvalla asenteiden muuttumisella.

Lisäksi siirryimme Munkan avarista työtiloista monitoimitilaan, jossa kenelläkään ei ollut omaa työpistettä, saatikka huonetta. Ahtautta oli kaikille jakaa. Minua tämä ahdisti. Seinät olivat liian lähellä, ihmiset pyörivät toistensa jaloissa koko ajan. Siirryttiin hiljaisuuden kulttuuriin, jossa tieto ei kulkenut. Oma sieluni jäi Hollantilaisentielle, vaikka ruumis siirtyikin keskustaan. Mielestäni instituutio tarvitsee oman kunnan rakennuksen, johon ulkomaisiakin vieraita on ilo kutsua ja jossa jokaisella on tilaa hengittää ja ajatella omia ajatuksia välillä.

Sitten lopetimme läksiäisten hanhenmarssin. Asetuimme piiriksi ja esitin puolestani kolme viestiä jälkipolville. Viittasin siihen, ettei meistä kukaan ole korvaamaton. Ja vaikka ehdin HAUSissa työskennellä 22 vuotta, ei minunkaan hoitamani asiat jää vaille uutta omistajaa. Näinhän instituutiot elävät. Pellet vaihtuu, sirkus jää, sanoin. Samaan aikaan soitimme Janinan kanssa taustalla the Kinksin kappaletta "Let us Drink for the Death of a Clown".

En voi väittää yksin olleeni luomassa HAUSin loistavia businessratkaisuja. Kuitenkin minussa, kuten varmaan kaikissa, eli pieni toivo, että olisin jättänyt jonkinlaisen muiston HAUSin historiaan. Tätä silmällä pitäen olin valinnut seuraavaksi taustamusikiksi Gilbert Bécaud'n kappaleen "Quand il est mort le poète" (kun runoilija on kuollut). Laulun sanat ovat sinänsä hyvin yksinkertaiset: kun runoilija on kuollut, kaikki hänen ystävänsä itkevät, itse asiassa koko maailma itkee. Hänen tähtensä haudataan viljapeltoon, ja sen vuoksi koko viljapelto on täynnä ruiskaunokkeja. Idea tässä on se, että vaikka ruiskaunokki on rikkakasvi, se on myös hyödyllinen hyönteisten pölyttäjä ja se tarvitsee viljapellon voidakseen levittää ajatuksiaan laajemmalti. Sitä minä ajattelin itsestäni; että saisin olla kuin ruiskaunokki, jonka ajatukset lentävät ja elävät ajassa eteenpäin seuraaville sukupolville.

Lopuksi esitin rakkaudentunnustukseni kaikille työtovereilleni. Työnteko ei ole pelkkää järkeenkäypää aherrusta, vaan yhteistyöhön liittyy paljon yhteistä välittämistä. Pitkästä suhteesta on vaikea erota, mutta aika kuluu ja vihdoin on lähdön hetki. Valitsin tämän tunteen kuvaamisen taustaksi ranskalaisen runoilijan Jacques Prévet'n laulun "Les feuilles mortes" (kuolleet lehdet). Sen ensimmäinen säkeistö päättyy sanoihin: "Mutta elämä erottaa rakastavaiset toisistaan. Ja meren aallot huuhtovat rantahiekasta pois eronneiden rakastavaisten jalanjäljet". Näin minä tunsin lopullisen eron hetkellä.

2

MITEN TARKASTEELLA OMAA URAA

Kun urani alkoi lähestyä loppuaan, minussa vahvistui ajatus siitä, että on tarpeen kirjata ylös ne asiat, jotka ovat omalla työurallani olleet minulle tärkeitä. Jonkinlainen punnittu tilinpäätös omista ajatuksistani ja teoista. Tunnen, että se on velvollisuuteni seuraaville sukupolville. Haluan välittää ammatillisen testamenttini niille kollegoille ja työtovereille, jotka kokevat, että heidän oma työnsä tulevaisuuden hallitsemiseksi pohjautuu vanhempien työtoverien saavutuksiin. Kyse on siis institutionaalisen muistin siirtämisestä iltaruskon ratsastajalta nuorten sankareiden käyttöön.

Vanhojen asioiden muistelu pitää sisällään aina muistelijan omaan aikaansa sidotun tulkinnan menneisyydestä. Muistelija mielellään korostaa hyviä asioita, saavutuksiaan työuralla. Vastoinkäymiset tahtoo mielellään unohtaa, vaikka niistä on opittavaakin. Ihmismuisti on tässä mielessä valikoiva. Toisaalta olen halunnut olla itselleni rehellinen. En ole halunnut puhua vain voitoista ja menestyksestä. Kaikessa subjektiivisuudessani olen pyrkinyt objektiivisuuteen.

Koulutus- ja kehittämistyöhöni kuului olennaisesti työskentely ihmisten kanssa. Olen halunnut mainita työtovereiden ansiot enkä vain kertoa tapahtumista passiivissa tai käyttäen ihmisten nimien sijaan pelkästään heidän virka- tai ammattinimikkeitään. Kaikkien työurani varrella kohtaamieni kollegoiden nimet eivät kuitenkaan tekstissä esiinny. Se ei tarkoita sitä, etten olisi arvostanut heidän työpanostaan tai merkitystään omalle pärjäämiselleni.

Olen halunnut välttää pitkiä nimilistoja, jotta tarinan juoni pysyisi ymmärrettävänä. Mukaan olen valinnut ne henkilöt, joiden kanssa olen tehnyt yhteistyötä pitkään monessa yhteydessä tai jotka ovat olleet oman kasvuni kannalta tärkeitä ihmisiä minulle.

En missään vaiheessa työuraani pitänyt päiväkirjaa, johon olisin kirjannut päivän tapahtumat ja tunnelmat. Päiväkirjan pitämisessäkin on omat rajoituksensa, jos sitä kirjoittaessaan on ajatellut, miten varmistaisi tulevien sukupolvien tulkinnan itsestään haluamallaan tavalla. Minulla on kuitenkin paljon muistikirjoja, joihin kirjoitin monta vuotta kokousten, haastattelujen ja raporttien sisältöjä. Kirjoitin paljon asioita muistikirjoihin erityisesti silloin, kun toimin HAUS kehittämiskeskuksen kansainvälisen liiketoiminnan johtajana. Asioita tapahtui päivittäin niin paljon, että tarvitsin ulkoista tukea muistilleni.

Loppuvuosina kannettava tietokone alkoi korvata muistivihkoja. Vanhetessani minussa kasvoi vakaumus siitä, että tunnen ammattini ja työni keskeiset tehtävät ja tavoitteet hyvin. Ajattelin että kirjoitan ylös vain sellaisia asioita, jotka ovat tärkeitä. Vuosien saatossa muistiinpanot kuitenkin alkoivat vähetä. Ajattelin tätä sillä tavalla, että olen oppinut viisautta siinä määrin, että luotan itseeni ja omaan ajatteluuni. Sitä paitsi huomasin myös, että nuoremmat kollegat olivat kaikissa yksityiskohtien hoidossa minua parempia ja nopeampia. Halusin antaa heille sijaa osoittaa osaamistaan ja kasvaa työssään.

Aktiivinen työurani kesti 43 vuotta. Aloitin kesäapulaisena Suomen postissa, niin kuin tuhannet muutkin ikäiseni nuoret. Valmistuttuani pääsin ulkoministeriöön töihin. Siellä kului 18 vuotta. Sitten siirryin HAUS kehittämiskeskukseen, jossa olin kahdessa vaiheessa yhteensä 22 vuotta. Välillä olin Euroopan komission palkkalistoilla Brysselissä. Jälkeenpäin hirvittää ajatella, kuinka pitkän ajan elämästäni uhrasin työlleni. Toisaalta ajattelen asioita myös niin, että ehkä työ oli aikuisikäni keskeinen sisältö. Tämä saattoi olla

yhteinen sukupolvikokemus meille sodan jälkeen syntyneille: maata tulee rakentaa.

Oikeastaan ajattelin työtäni aina suhteessa isoon kokonaisuuteen: valtioon, yhteiskuntaan, työnantajaan. Kummallista epäitsekkyyttä, mutta sellainen olen aina ollut. Sairaanakin raahauduin töihin enkä koskaan vaatinut työnantajalta muuta kuin kunnan työtehtäviä ja säännöllistä palkkaa. Olen toki halunnut, että minut huomataan, mutta olen ollut vaivautunut, jos kehutaan. Asiat ovat olleet tärkeämpiä kuin vallanhimo. En ole tuonut itseäni esiin enkä vaatinut johtajuutta. Sen sijaan olen pitänyt tärkeänä, että muut menestyvät. Kunnia ja maine tulee suoda niille, jotka teoillaan sen ansaitsevat. Olen halunnut aina olla heikomman puolella. Jalkapallootteluakin katsoessa asetun aina mielessäni tukemaan heikompaa joukkuetta. Olen kuitenkin ottanut johtajuuden silloin kun kukaan muu ei ole sitä huolinut.

Minua on moitittu siitä, etten ole johtajana tarpeeksi kova, että minua ohjaavat enemmän pehmeät arvot kuin tuloksen tekemisen rautaiset lait. Totta onkin, että olin pehmeä ihmisiä kohtaan. Yritin aina sovittaa sekä oman tiimin jäsenten että asiakkaiden kanssa syntyneitä ristiriitoja. Yritin olla enemmän diplomaatti kuin kova businessjohtaja. Toisaalta olin kuitenkin työtä tehdessä sitkeä enkä antanut helpolla periksi.

Toimiessani esimiestehtävissä minulle tehtiin useita johtamisen kokonaisarvioita. Ne olivat sellaisia, että tiimin jäsenet, kollegat ja joskus myös esimies antoivat arvosanan toiminnastani erilaisissa johtamistehtävissä, kuten päätöksenteossa, tulevaisuuden suunnittelussa, tiimityössä, ihmisten kuuntelemisessa ja kehittämisessä sekä ongelmanratkaisussa. Arviot annettiin nimettöminä vastaamalla kyselylomakkeisiin. Sain kaikista arvioista hyvät arvosanat. Minua pidettiin hyvänä esimiehenä.

Vaikka itsekkin olin sitä mieltä, että olin hyvä esimies, niin kuitenkin olen aina ollut kiinnostunut myös asioista,

substanssista. Aina kun minulla oli johtamistehtäviä kansainvälisissä hankkeissa, niin halusin samalla ottaa itselleni jonkin asiatehtävän hoitaakseni. Samoin kotimaan hallinnon kehittämishankkeissa halusin oppia uusia asioita: miten laatia virastolle strategia, miten kehittää työpaikan laatua, miten parantaa organisaation johtoryhmän työtä.

En urallani saavuttanut korkeinta huippua. Minusta ei koskaan tullut toimitusjohtajaa tai pääjohtajaa. Tämä muistelmateos ei siis ole kuvaus loisteliaasta noususta uraportaita pitkin vallan ylimpiin kabinetteihin. Toisilla oli kovempi kilpailuvietti ja vallanhalu ja paremmat yhteiskunnalliset kasvuympäristöt. Oma urani oli kuitenkin ainutlaatuinen, uniikki.

Olen rajannut nämä muistelmat käsittämään työuraani. Yksityiselämäni olen käsitellyt varsin suppeasti ja siten, miten elämäntilanteet ovat olleet yhteydessä työnteon taitekohtiin. Valintani on ollut tietoinen. Kun eläkkeelle siirtymiseeni oli aikaa vain vuosi, niin tiedustelin HAUSin johdolta, voisinko pitää työurani eri vaiheita käsittelevän ”Studia generalia” - luentosarjan, jonka idea oli pyörinyt päässäni jo pitempään. Pidin sitä itselleni luontevana tapana tehdä tiliä menneistä, koska kouluttajan ja kehittäjän ammatissani esiinnyin jatkuvasti yleisön edessäni. Puhuminen oli minulle työväline.

Saatuani johdolta myönteisen vastauksen ryhdyimme HAUSin viestintäpäällikön Janina Himbergin kanssa järjestämään tilaisuuksia vuodenvaihteeseen 2018-2019. Luentosarja osoittautui menestykseksi. Ilokseni kaikissa kolmessa tilaisuudessa oli sali täynnä ihmisiä kuuntelemassa tulkintojani menneistä vuosikymmenistä hallinnon kehittämisen saralla. Mukana oli kaikenikäisiä virkamiehiä ja kollegoja. Oli varttuneempaa johtajaporukkaa, joka muisteli omia kokemuksiaan noilta luentosarjan käsittelemiltä vuosilta. Saimme mukaan myös nuoria osanottajia, jotka miettivät historiatiedon hyötyjä oman alkavan uransa rakennuspuina. Samoin mukaan ehti

kiireisiä uransa keskivaiheilla olevia työmyyriä. Ilmassa leijui yleistä muisteloja ja virkamiesten sankaritekoja menneiltä vuosikymmeniltä.

Luentosarja vakuutti minut siitä, että tällaisella tarinalla voisi olla lukijoita. Olen kirjassani noudattanut pääpiirteittäin luentosarjan rakennetta ja sisältöä. Kuitenkin luennon pitäminen on kuin hiekkaan piirretty taideteos. Se elää sen hetken, joka sille on annettu. Sitten se katoaa ajan tuulen pyyhkimänä. Jää vain muistijälki kuulijan mieleen. Luennolle on myös ominaista, että se elää paljon kuulijakunnan kanssa vuorovaikutuksessa. Itse inspiroidun, kun huomaan että yleisö seuraa mukana ja osallistuu kysymyksin ja kommentein tilaisuuteen.

Muistelmien kirjoittamisessa joudun kuvittelemaan yleisöni ja aprikoimaan, mikä lukijaa mahtaa kiinnostaa. Olen kuitenkin tätä kirjoittaessani ajatellut, että kuka tahansa on minulle mieluisa, tervetullut lukija. Kirjan ottaa ehkä käteensä henkilö, joka on elänyt samaa aikakautta kuin minä tai henkilö, joka tuntee kirjassani käsiteltäviä asioita tai henkilö, joka on itsekin ollut mukana kirjan tapahtumissa. Elämäkerta myös avaa lukijalle oven tarkastella kertojan maailmankuvaa, hänen minuuttaan. Elämäkerta on ihmisen kertomus siitä, miten hän näkee elämänsä.

Kun olin 10-vuotias koululainen 1960-luvun alussa, sain vanhemmiltani syntymäpäivälahjaksi kirjan nimeltään "Hymy-Pekka". Kirjan alkuperäinen englanninkielinen nimi oli "Smiley" ja sen oli kirjoittanut australialainen Moore Raymond (1904-1980). "Smiley" julkaistiin vuonna 1945 ja suomenkielinen versio "Hymy-Pekka" kaksi vuotta myöhemmin.

Kirja kertoi minun ikäisestäni koulupojasta, jonka suurin haave oli saada oma polkupyörä. Hän puuhasi kaikenlaista saadakseen tarvitsemansa rahasumman. Hän koki onnenhetkiä ja pettymyksiä. Kaikkien sattumusten jälkeen hänen onnistui saada oma pyörä. Kirja puhutteli minua.

Tuohon aikaan oma polkupyörä oli minun suuri haaveeni. Luin kirjan moneen kertaan. "Hymy-Pekka" on yhä minulla kesämökkimme kirjahyllyssä sänkyni vieressä.

Isä otti minusta valokuvan 4-vuotiaana istumassa kotimetsän kalliolla. Kesäisin olen aikuisiällä pyöräillyt vanhan kotimetsän halki. Sama kallio on yhä paikallaan, vaikka metsään on vuosien saatossa tehty uusia ulkoilureittejä. Tarinani alkaa 1950-luvun alusta Helsingin Vanhastakaupungista, Arabian tehtaan varjosta.

3

MISTÄ TARINA ALKAA

Olen syntynyt ja elänyt suurimman osan elämästäni Helsingissä, alkuperäinen stadilainen siis. Synnyin maaliskuussa 1951. Lapsuuteni ja varhaisnuoruuteni vietin Arabian posliinitehtaan varjossa. Asuimme Vanhassakaupungissa Hämeentie 152:ssa. Tontille oli valmistunut heti sodan jälkeen viisi kerrostaloa. Vanhempani olivat ostaneet 4. kerroksen asunnon C-talosta. Asunto oli nykynäkökulmasta varsin pieni, vain 53 m². Siinä oli olohuone, kaksi makuuhuonetta, keittovälikkö, kylpyhuone ja pieni eteinen. Kuitenkin me neljä - isä, äiti ja lapset - mahduimme sinne ja elimme siellä aina vuoteen 1972 asti. Silloin isä osti isomman asunnon uudesta lähiöstä Pihlajistosta. Tuntuu hassulta näin jälkikäteen, että hän säästi yli 20 vuotta saadakseen isomman asunnon, ja kun rahaa oli riittävästi ostaa tuo Pihlajiston asunto, niin me lapset muutimme pois muutaman vuoden kuluttua.

Vanhemmillani oli kaksi lasta: isosiskoni Aila ja minä. Lapsen kasvuympäristönä asuinpaikkamme Vanhakaupunki oli ihanteellinen. Heti kotitalomme takana oli Annalan kartanon metsämäinen puisto, joka oli täynnä pikkupojille sopivia tammipuita, joihin kiivetä. Kartanon metsässä leikimme, hiihdimme, pyöräilimme, juoksimme kesät talvet. Kotiin menimme syömään ja nukkumaan. Hämeentie 152:n talot olivat täynnä pikkulapsia, joten leikkikavereista ei ollut puutetta.

Ari 4-vuotiaana kotikalliolla Helsingin Vanhassakaupungissa 1955. Kuva: Ari Sihvolan kotialbumi.

Pikkulapsena minulle sattui onnettomuus, kun talon isommat lapset työnsivät minut kelkalla lumista rakennustyömaata pitkin alas. Vasen jalkani jäi betonirautaan kiinni ja reisiluuni katkesi. Naapurin setä vei minut autollaan Auroran sairaalaan, jossa toivuin tapaturmasta hyvin. Vasen jalkani jäi tapaturman vuoksi hieman oikeata lyhyemmäksi, minkä vuoksi kävelytyylistäni tuli keinahteleva.

Synnyin virkamiesperheeseen. Isäni Olavi oli pitkän linjan virkamies Posti- ja lennätinlaitoksessa. Äitini Saara taas oli koko työikänsä verovirkailija ensin Uudenmaan lääninhallituksessa, sitten erilaisissa verohallinnon organisaatioissa. Minulle syntyi käsitys, että aikuisten työ on virkatyötä. Tämä varmaankin vaikutti siihen, että itsekin aikanaan hakeuduin virkamieheksi. Vasta aikuisiällä opin ymmärtämään, että ihminen voi elää myös yrittäjänä tai liikeyrityksen palveluksessa. Itse asiassa urani toisen

puoliskon - 22 vuotta - tein töitä tulosvastuullisena valtion liikelaitoksessa ja valtion osakeyhtiössä.

Käsitykseni aikuisten työstä heijastui myös siihen, miten ymmärsin virkamiehen ammatillisen eetoksen. Töitä tehdään aamukahdeksasta neljään. Isälläni oli aina mukanaan virkasalkku, kun hän lähti töihin tai tuli kotiin töistä. Hänellä oli työpäivinä päällään siisti puku, kauluspaita ja kravatti. Isäni käytti kaikessa kirjallisessa kommunikaatiossaan, yksityisasiassaankin, muodollista virkakieltä. Meitä muita perheenjäseniä nauratti, kun näimme ruokapöydällä isä laatimia taloyhtiön asiakirjoja aivan kuin hän olisi ollut virastossa: "Tarkistetaan edellisen kokouksen pöytäkirja...". Isälle oli tärkeää myös suullisen esityksen virheettömyys. Useammin kuin kerran kuulin, kun hän peilin edessä harjoitteli tulevia puheitaan.

Vaikka olin mielestäni tavallinen pikkupoika, minussa oli yksi ominaisuus, joka erotti minut monesta ikätoveristani. Olen nimittäin vasenkätinen. Tämä erilaisuus kävi minulle selväksi, kun alakoulussa alettiin opetella kaunokirjoitusta. Siihen aikaan 50-luvun lopulla oppilaat käyttivät kirjoittamiseen mustekynää. Minun piti käyttää erityistä vinoa terää kynässäni. Tein parhaani, mutta käsialastani ei koskaan kehittynyt kunnon kaunoa. Lisäksi vasemman käden hihansuuni tuhri juuri kirjoitettua märkää mustetta paperilla hihani toimiessa imupaperina.

Vasenkätisyydestä ei minulle ole ollut elämäni aikana tämän suurempaa harmia. Sotaväessä minun tosin oli aloksa aikana vaikea oppia aseiden purkamista ja kokoamista, koska minun piti tehdä kaikki päinvastoin kuin kouluttaja opetti. Vasen ja oikea menivät minulla sekaisin. Samoin myöhemmällä iällä virallisilla päivällisillä oli vaikea ottaa tarjoiluastiasta, kun tarjoilija ojensi sen vasemmalta.

Kansakoulusta hain vuonna 1962 keskikouluun yksityiseen Kallion yhteiskouluun. Tuota koulua kutsuttiin silloin Sörkän yliopistoksi. Se ei ollut eliittikoulu, pikemminkin päinvastoin. Koulua pidettiin kuitenkin tärkeänä työväen sosiaalisen

nousun väylänä. Isä oli luvannut minulle oman polkupyörän, jos läpäisen pääsykokeet. Ja läpäisinhän minä: olin valittujen listan hännänhuippu. Minua se häirinnyt, koska sain oman polkupyörän. Se oli punainen Hellberg ja siinä oli kaksi vaihdetta. Pyörä oli läpi lapsuuteni osa minua. Sillä ajoin päivät pitkät varhaisesta keväästä, heti kun lumet olivat sulaneet, myöhäiseen syksyyn.

Keskikoulun vuodet olivat minulle sosiaalistumisen aikaa. Halusin olla tavallinen porukan jäsen. Kylminä aamuina piti varmistaa Kaikukujan portailta koulun pihalle tiiraten, oliko muilla luokkakavereilla pipo päässä. Silloin saatoin myös itse pitää päässä omaa pipoani. Muussa tapauksessa se piti äkkiä survoa koululaukkuun, ennen kuin kukaan näki sitä.

Keskikoulussa minulle kehittyi likinäkö. Kun se koulun terveystarkastuksessa paljastui, en ensin kehdannut pistää silmälaseja päähäni. Siihen aikaan ajattelin, että vain nynnyt pitivät rillejä. Oppimistulokset alkoivat laskea, kunnes alistuin, laitoin pokat päähäni ja pyysin päästä luokassa etupulpettiin.

Kallion yhteiskoulu (perustettu. 1902) oli ensimmäinen oppikoulu Pitkäsillan pohjoispuolella, työläiskaupunginosassa. Koulun perustajan Hanna Castrénin (1861-1943) johtavia ajatuksia oli tuoda sivistystä ja oppia työläisperheiden lapsille. Koulu oli paitsi työväen sosiaalisen nousu väylä, myös hyvin humaani oppilaitos. Sen rehtorina oli tuolloin Hugo Knuutila, joka oli lisäksi pappismies ja latinisti. Oppilaista huolehtimisen yksi ulottuvuus oli runsas harrastustoiminta, jota koulu tuki. Erityisesti itseilmaisun taidot olivat koululle tärkeitä. Järjestettiin erilaisia teemailtoja näytelmien ja liikunnan parissa. Minäkin osallistuin tanhuryhmässä unkarilaisen illan ohjelmaan (1967). Tanssiesityksemme sai niin suuren suosion, että rehtorimme järjesti meidät esiintymään Niilo Tarvajärven "Tervetuloa"-nimiseen TV-ohjelmaan. Tästä koulun harrastustoiminnasta kehkeytyi lopulta aikanaan uuden Kallion ilmaisutaiteen lukion (1985) toiminnan ydin.

Keskikoulu meni minulta tyydyttävästi ja pääsin jatkamaan lukioon. Hölmöyksissäni valitsin matematiikkalinjan, koska kaikki tärkeät kaverit valitsivat sen myös. Minulla ei kuitenkaan ollut lainkaan matikkapäättä, ei silloin eikä myöhemminkään. Samoin murrosikä sekoitti nuoren miehen päähän. Teini ei tiennyt, mitä halusi. Jäin kaksi kertaa luokalle, kun en saanut matikan ehtoja suoritettua.

Kun jäin toisen kerran luokalle (1970), niin äitini puuttui peliin. Hän kirjoitti rehtori Knuutilalle, voisiko meidän poika vaihtaa humanistiselle linjalle, kun matikka ei suju. Rehtori Knuutila vastasi myönteisesti ja pyysi minua kouluvuoden alkaessa syksyllä ilmoittautumaan uudelle rehtorille Gösta Lindholmille. Niin tein ja saman tien jatkoin opintojani, joissa pääpaino oli humanistisissa aineissa. Silloin olin alkanut henkisesti kasvaa. Aloin ottaa vastuuta omista opinnoistani, omasta elämästä.

Aloin menestyä kaikissa oppiaineissa. Erityisesti viehätyin historian opiskelusta. Historiaa opetti vararehtori Eino Kangas, jota oppilaat kutsuivat Kuiva-Kalleksi. Hän ei kuitenkaan minun mielestäni ollut lainkaan kuiva. Päinvastoin hän sai opetuksellaan historian tapahtumat elämään mielessäni. Aloin ymmärtää asioiden syitä ja seurauksia. Edistyin myös kielten ja muiden aineiden opiskelussa niin, että kirjoitin ylioppilaskokeissa neljä laudaturia. Se oli "Sörkän yliopistossa" siihen aikaan huippusuoritus. Paradoksaalista kyllä, kirjoitin lyhyestä matikasta laudaturin ja olisin sillä päässyt suoraan opiskelemaan Helsingin yliopistoon matematiikkaa ilman sisäänpääsykokeita. Halusin kuitenkin ryhtyä opiskelemaan historiaa, johon oli pääsykoe. Läpäisin sen kesällä 1972, jolloin olin jo suorittamassa varusmiespalvelusta. Sain yliopistolta luvan aloittaa opintoni vuoden myöhemmin, kun olin suorittanut asevelvollisuuteni.

Kävin 21-vuotiaana armeijan 1972-73. Olin kutsunnoissa sanonut harrastukseksi pyöräilyn. Niinpä jouduin

Upinniemeen (Obbnäsiin eli Öbikseen) Rannikkojääkäripataljoonaan. Siellä pyöräiltiin paljon erityisesti alokasaikana. Heti palvelukseen astuttuani minusta tuli pasifisti. Olen luonteeltani kiltti ja tottelevainen, mutta armeijan kurinpito oli minulle kaikin puolin vastenmielistä. Ei saanut ajatella omilla aivoilla. Alistuin kuitenkin kohtalooni ja palvelin täydet 330 päivää, joka silloin oli pisin asepalvelun kesto-aika. En kunnostautunut juuri millään sotilastaidon alalla. Olin keskinkertainen ampuja, simahdin melkein aina pyörämarsseilla ja suunnistuksessa eksyin säännöllisesti metsään. Ainoan kuntoisuuslomani sain maastoesteratajuoksussa, kun kirjuri teki virheellisen merkinnän tulosluetteloon. Kävin kuitenkin aliupseerikoulun. Reserviupseerikoulun en halunnut mennä, vaikka minut olisi sinne lähetetty. Palveluksen lopuksi sai käteeni sotilaspassin, jossa oli kenttäkelpoisuudestani merkintä ”tyydyttävä”.

Aloitin opintoni Helsingin yliopistossa, ”Alma Materissa” syksyllä 1973. Tiedekuntani oli filosofinen tiedekunta ja sen historiallis-kielitieteellinen osasto. Pääaineenani oli yleinen historia, sivuaineina Suomen historia, taidehistoria ja valtiotieteellisestä tiedekunnasta yleinen valtiooppi. Historian laitos oli silloin Porthanian vieressä Heimolan talossa Ylipistonkatu 5 (kadun nimi oli tuolloin vielä Hallituskatu), 5. kerros. Sinänsä hassu yhteensattuma, että laitoksen tilat olivat samat kuin mihin HAUS kehittämiskeskus, pitkäaikainen työnantajani, muutti talvella 2018.

Tuohon aikaan historian opiskelijoiden piti suorittaa kielikoe *pro exercitio* latinan kielessä. Koe mittasi taitoja kääntää latinankielistä tekstiä suomen kielelle. Caesarin ja Ciceron tekstit tulivat tutuiksi. Käännösharjoituksissa ja itse kokeessa sai käyttää apunaan sanakirjaa. Siitä ei kuitenkaan ollut paljon apua, koska sama sana saattoi asiayhteydestä riippuen merkitä useita, päinvastaisiakin asioita. Pääsin

kuitenkin sitkeän uurtamisen ansiosta kokeesta läpi jo ensimmäisen lukukauden loppuun.

Samoin historian opiskelijan tuli tutustua vanhoihin käsialoihin. Niitä varten mentiin Valtionarkistoon (nyk. Kansallisarkistoon) opiskelemaan opettajan johdolla aidoista asiakirjoista eri aikakausien tekstejä alkaen 1500-luvusta aina 1800-luvulle asti. Vanhimmat tekstit olivat latinaksi ja sitten 1600-luvulta alkaen ruotsiksi. Sanojen kirjoitusmuoto ja käytetyt sanonnat erosivat kovasti nykypäivän ruotsista. Sitkeän tankkaamisen ja opettajan kärsivällisyyden ansiosta tästäkin selvittiin.

Koska olin kiinnostunut ranskan historiasta, aloin opiskella ranskan kieltä. Dosentti Matti Klinge sanoi luennolla, ettei Ranskan historiaa voi opiskella, jos ei osaa ranskaa. En ollut opiskellut ranskaa koulussa, joten jouduin aloittamaan alkeista. Ranskan kielestä tuli minulle elinikäinen harrastus. Kielestä oli minulle hyötyä sekä väitöskirjani teossa että työtehtävien hoidossa erityisesti Euroopan komissiossa 2000-luvun alussa.

Ylemmän korkeakoulututkinnon, silloin nimeltään filosofian kandidaatin tutkinto, suoritin vajaassa kolmessa vuodessa. Kun menin vakinaisiin töihin keväällä 1976, jatkoin kuitenkin suorittamaan lisensiaatin tutkintoa. Sain sen valmiiksi 1978. Lisensiaattityöni koski antiikin Rooman rahoja. Ohjaajani oli professori Jaakko Suolahti. Hän oli suuri humanisti, joka kannusti meitä opiskelijoita harjoittamaan kirjoitustaitoa. Osallistuin hänen esseeseminaariinsa useana lukukautena. Sain sieltä tuntumaa lukijaystävälliseen kirjoitustapaan, joka tieteellisessä työssä usein jää akateemisen todistelun varjoon.

Vaikka olinkin jo vakinaisessa työssä, ja aika vaativassa sellaisessa, ulkoministeriön koulutustehtävissä, halusin kuitenkin jatkaa opintojani väitöskirjan tekoon. Antiikin rahojen syvällisempään tutkimukseen minulla ei ollut työni vuoksi mahdollisuuksia, joten päätin vaihtaa tutkimuskohteen aatehistoriaan. Ranskan harrastukseni